

**COMEMORAREA EPISCOPULUI EMILIAN BIRDAȘ
AL CARANSEBEȘULUI (†5 APRILIE 1996)
(I)**

Preot prof.dr. Pavel Marcu

Abstract: The article herein shows a brief presentation of the life and activity of the Bishop Emilian Birdaș, one of the hierarchs of worthy memorial, belonging to the Bishopric of Caransebeș. Normally, while skimming through one of the many imposing works belonging to Bishop Emilian Birdaș, there is an utter feeling of an honest dialogue that does not attempt, except out of politeness, to hide the wrinkles of time. Thus, one may feel under the hegemony of sensing the person next to one. That is why creating such a work is a difficult and challenging task.

The study herein is just a short summary of the most important moments in the past of the Bishop Emilian Birdaș.

Keywords: activity, history, bishopric, cultural.

I.1. SCURT ISTORIC AL MITROPOLIEI TRANSILVANIEI

Continuând preocuparea cronicarilor din secolele XVII și XVIII, istoriografia română modernă a pus științific în lumină procesul de geneză a poporului român precum și organizarea politică și bisericească a națiunii noastre încă din primele timpuri ale formei sale de existență¹. Creștinismul a avut într-adevăr un rol esențial în păstrarea identității proprii a poporului român, a spiritualității și culturii sale. Problema încreștinării românilor și-a găsit o dezvoltare deosebită în literatura istorică de specialitate, dată fiind legătura ei de esență cu fondul străvechi de spiritualitate autohtonă.

Aceeași viață creștină a pulsat în vremea respectivă în Transilvania ca și în întreaga Dacie. Formațiunile politice românești ce existau în Transilvania în secolele VIII-IX au trebuit să-și aibă începuturile cu mult înainte. Astfel s-a dovedit că în părțile de sud ale Transilvaniei exista încă din secolul al VIII-lea un voievodat cu sediul la Alba Iulia. În secolul al XI-lea și în următoarele

¹ P.S. Emilian Biradaș, Cuvânt înainte, Noul Testament (în continuare N.T.), Alba Iulia, 1988, p. 7.

două, când ungurii pătrund treptat și apoi cuceresc Transilvania, ei au găsit aici o populație românească organizată sub raport politic și bisericesc. Regii maghiari, ocupând Transilvania, vor înlocui episcopiile ortodoxe cu episcopii romano-catolice. În fața acestei situații, episcopii ortodocși au peregrinat dintr-un loc într-altul, schimbându-și la intervale scurte de timp locul modestelor lor reședințe. Primul ierarh ortodox cunoscut până acum în teritoriile intracarpătice este Arhiepiscopul Ghelasie, al cărui nume s-a păstrat într-o inscripție din anul 1377, aflată pe al doilea strat de pictură din biserica Mănăstirii Râmeț.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XV-lea și începutul celui următor, cunoaștem în Transilvania tot mai multe nume de ierarhi, dar și centre în care aceștia își desfășurau lucrarea pastorală. Astfel, după Arhiepiscopul Ghelasie de la Râmeț (1377), trebuie amintiți episcopii și mitropoliții: Ioan la Hunedoara (1456), Ioanichiei (1479), tot în aceste părți; Marcu (a.1486), Daniil (a.1488) și Petru (1537-c.1550), care au păstorit la Feleac; Ioan de la Prislop (1585-c.1605) la Alba Iulia; Hristofor (1557-c.1553), Sava (1559-1570) și Gheorghe (1561-1562) la Georgiu și alții la Lancrăm etc². A urmat în scaun mitropolitul Ioan ((1585-1605) care a fost egumen la Prislop, în timpul căruia Mihai Viteazul zidește o nouă catedrală mitropolitană în Alba Iulia, în 1597. După cum se știe secolul al XVI-lea reprezintă o perioadă de cotitură pentru spiritualitatea și cultura noastră românească prin introducerea tiparului.

Cel care avea să dea Bisericii și literaturii românești un giuvaer de limbă literară de largă accesibilitate este mitropolitul cărturar și patriot transilvănean Simion Ștefan din Bălgrad-Alba Iulia, prin tipărirea Noului Testament (1648), în limba înțeleasă și vorbită de românii de pretutindeni. Apariția Noului Testament în 1648 la Bălgrad - Alba Iulia, prima traducere integrală a acestei cărți sfinte în limba română, este un fapt fără precedent nu numai în istoria tradiției cărturărești a Bălgradului medieval, ci și a întregii țări, fiind premieră chiar și pentru celelalte popoare din sud-estul Europei³.

Într-o astfel de vreme, de grea cumpănă pentru românii ortodocși, este ales la 4 martie 1643 în scaunul de mitropolit al Bălgradului Simion Ștefan. Acesta și-a dobândit o bogată cultură la Alba Iulia, în școala superioară de aici ceea ce-l face pe superintendentul calvin Ștefan Gelezsi să-l propună principelui Gh. Rakoczy pentru scaunul de mitropolit al Transilvaniei. Cu această traducere putem afirma că Simion Ștefan așază limba română în rândul limbilor sfinte, de circulație a Sfintei Scripturi⁴.

Dacă pentru apărarea credinței străbune împotriva calvinizării au luptat mitropoliții Ilie Iorest și Sava Brancovici în secolul XVII-lea, după uniația cu Roma, în secolul al XVIII-lea, au apărat dreapta credință ieromonahii Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și țăranul Oprea Nicolae din Săliștea Sibiului.

² Ibidem, p.13.

³ Ibidem, p. 16.

⁴ Ibidem, p. 26.

Mai târziu, martirii neamului Horea, Cloșca și Crișan și apoi craiul munților, Avram Iancu, întăriți de aceeași credință în Dumnezeu dreptății și al izbăvirilor, vor face să se clatine scaunele stăpânilor de la Viena, aducându-le aminte că un popor întreg nu poate fi lipsit de drepturile sale firești în propria lui țară.

Conștiința unității tuturor românilor devenise la mijlocul secolului al XIX-lea, atât de puternică, încât Revoluția de la 1848 din cele trei țări române și Adunarea de pe Câmpia Libertății de la Blaj din 3-15 mai 1848, în frunte cu vlădicii Andrei Șaguna și Ioan Lemeni, au condus, în prima fază, la unirea Moldovei cu Țara Românească, 24 ianuarie 1859 și apoi în urma Războiului pentru independență din 1877-1878, și a Primului Război Mondial, la Unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă, 1 Decembrie 1918.

Astfel s-a constituit, aici la Alba Iulia, statul național unitar român și s-a consfințit visul de veacuri al unui popor întotdeauna unit în cuget și-n simțuri. Actul istoric este consemnat și pe una din plăcile aflate în pridvorul Catedralei Reîntregirii, construită în 1921-1922, în amintirea vechii Mitropolii a Transilvaniei, desființată la 1701 și dărâmată din temelii la 1713⁵. În același pridvor se găsește însemnat actul istoric din 1948, când, prin vrerea lui Dumnezeu și a poporului binecredincios, trăitor acum într-o țară liberă, s-a înlăturat nedreptatea de la 1701.

Prin reîntregirea bisericească „după 250 de ani s-au regăsit în aceeași lege în Biserica străbună, frații despărțiți prin silnicie și viclene promisiuni, 21 octombrie 1948”⁶.

Pe linia aceluiași împliniri spirituale, vechea vlădicie din Alba Iulia, care până la 1701 luminase și întărise sufletul românesc din toată Transilvania, a fost reînființată ca Episcopie ortodoxă, după 275 de ani, în 1975. De aceea, pe bună dreptate s-a spus că Apoulon-Apulum-Bălgrad-Alba Iulia poate fi socotită Cetatea neamului românesc, un exemplu și o dovadă în mic a ceea ce este în mare țara întreagă, o sinteză a istoriei poporului român din vremuri străvechi și până astăzi, simbol al împlinirilor naționale și bisericești, prin istoricele înfăptuiri din 1918 și 1948.

I.2. SCURT ISTORIC AL EPISCOPIEI CARANSEBEȘULUI

Creștinismul a pătruns în Dacia după ocuparea acesteia de către împăratul Traian și transformarea țării în provincie romană. Datorită poziției sale geografice, Banatul a intrat mai devreme în contact cu lumea romană. Creștinismul care s-a dezvoltat aici a avut și el o evoluție deosebită de cel din Imperiul roman târziu. În perioada de după părăsirea Daciei de către armata romană,

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem

creştinismul a reprezentat elementul de legătură care a ţinut locul organelor politice şi administrative⁷.

Încă din secolul XI oraşul Caransebeş devine centru episcopal, al cărui şir de episcopi a fost întrerupt de-a lungul vremii datorită vicisitudinilor istoriei acestor locuri. Însă primii episcopi, care au păstorit la Caransebeş, sunt atestaţi abia la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea. În ceea ce priveşte neamul din care făceau parte, unii din ei au fost români, alţii sârbi. În anul 1775, scaunul episcopal de la Caransebeş a fost mutat la Vârşeţ.

Episcopia Caransebeşului a fost restaurată ca eparhie românească, abia în anul 1865. Până atunci, credincioşii ortodocşi români din Banat au rămas în grija duhovnicească a episcopilor sârbi de la Timişoara şi Caransebeş-Vârşeţ. Dintre episcopii sârbi, din acea perioadă, amintim: Vichentie Popovici (1769-1785), Iosif Ioanovici de Şacabent (1785-1805), Ianovici de Vidac (1806-1818); de la 1818 şi până la 1828, deci timp de peste 10 ani administrează eparhia arhimandritul Sinesiu Radivoevici. Apoi episcopii Maxim Mamilovici (1829-1833), Iosif Raiacici (1834-1842, acesta a fost unul din cei mai de frunte mitropoliţi ai bisericii sârbeşti), Ştefan Popovici (1843-1849). Timp de 4 ani (1849-1853) eparhia o administrează Samuil Maşirevici, fost arhimandrit al Bezdinului. Emilian Kengelaţ (1853-1865) fiind cel din urmă episcop sârb care a mai păstorit în acea epocă⁸.

După perioada de păstorire a episcopilor sârbi, a urmat a se reîntemeia eparhia de odinioară adică la Caransebeş, pentru că fusese mutată la Vârşeţ, în anul 1775. Astfel, primul cârmuitor al acestei eparhii, reînfiinţată în 1865, a fost Ioan Popasu (1865-1889). Era originar din Braşov, a făcut studii la Braşov, Sibiu şi Cluj, iar teologia la Viena. A fost protopop la Braşov şi colaborator apropiat al Mitropolitului Andrei Şaguna. Ca episcop la Caransebeş, deşi a avut de luptat cu greutăţile începutului, a reuşit să înfiinţeze un Institut Teologic-Pedagogic, a cumpărat o reşedinţă, a înfiinţat o tipografie eparhială, precum şi Foaia Diacezană, organul de publicitate al eparhiei (1886). În 1874 a fost ales mitropolit al Ardealului, dar împăratul din Viena şi Guvernul din Budapesta au refuzat să-l recunoască.

Episcopul Ioan Popasu a murit în 1889. În locul său a fost ales arhimandritul Nicolae Popea, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului (1889-1908). Acesta făcea parte dintr-o familie preoţească din părţile Braşovului. A învăţat la Braşov, Blaj, Cluj şi Viena. Din 1870 a funcţionat ca vicar al Mitropolitului Andrei Şaguna şi al urmaşilor săi. Fiind ales episcop la Caransebeş, a continuat munca rodnică începută de Popasu, îngrijindu-se de Institutul Teologic, de tipografie, de starea materială a eparhiei. Ca episcop, s-a îngrijit de şcolile primare din eparhie şi a ridicat o nouă clădire pentru Institutul Teologic-Pedagogic din

⁷ Dr. Petru Bona, *Viaţa religioasă în Banat şi Episcopia de Caransebeş, Caransebeş-Vârşeţ până în secolul XVIII*, Episcopia Caransebeşului, Caransebeş, 1995, p. 7.

⁸ Consilier Eparhial Nicolae Cornean, *Şematismul episcopilor din Caransebeş*, Monografia Eparhiei Caransebeş, Caransebeş, 1940, p. 27.

Caransebeș. Întreaga agoniseală a vieții a lăsat-o Episcopiei, în vederea acordării de burse tinerilor lipsiți de mijloace materiale. După moartea lui, 8 august 1908, s-au făcut două alegeri de episcop la Caransebeș, pe care împăratul Austro-Ungariei, la cererea Guvernului din Budapesta, a refuzat să le recunoască. Abia cel de-al treilea ales, Miron Cristea, a primit recunoașterea. A păstorit din 1910 până în 1919, când a fost ales mitropolit primat al României, pentru ca în 1925 să devină primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Ca episcop la Caransebeș a avut o intensă activitate culturală și națională.⁹

În martie 1920, episcop la Caransebeș a fost ales consilierul eparhial Dr. Iosif Tr. Badescu. A păstorit până la moartea sa, întâmplată la 11 iulie 1933. În toamna aceluiași an a fost ales episcop arhimandritul Dr. Vasile Lăzărescu (1894-1969), bănățean cu studii de teologie la Cernăuți și de filozofie la Budapesta și Viena, fost profesor de Dogmatică și Apologetică la Academiiile teologice din Sibiu și Oradea. În iunie 1940 a fost ales în fruntea noii Episcopii a Timișorei. În scaunul rămas vacant la Caransebeș a fost ales Veniamin Nistor (1886-1963). Acesta a îndrumat cu grijă activitatea editorială în noua revistă de la Caransebeș, Altarul Banatului. În februarie 1949, Eparhia Caransebeșului a fost desființată, teritoriul acesteia fiind încorporat de Arhiepiscopia Timișoarei. Episcopul Veniamin s-a retras la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, unde a rămas până la trecerea în veșnicie.

În anul 1994 Episcopia Caransebeșului a fost reactivată, primul ei ierarh fiind episcopul-vicar de la Arad, Emilian Birdaș Rășinăreanul (1921-1996), fost episcop al Alba Iuliei din 1975 până în 1990.

La Caransebeș a început construcția unei catedrale episcopale și a reluat tipărirea Foii Diecezane și a Calendarului Românului. Trece la Domnul în 5 aprilie 1996.

Din 12 august 1996 și până în noiembrie 2005, vreme de mai bine de nouă ani, Eparhia Caransebeșului a fost condusă de Preasfinția Sa Dr. Laurențiu Streza, actualmente Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului. În 26 februarie 2006 a fost instalat noul episcop al Caransebeșului, Preasfinția Sa Lucian Mic, fost episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei în perioada 2000-2006.

II. EPISCOPUL EMILIAN BIRDAȘ ÎNSEMNĂRI BIO-BIBLIOGRAFICE

1. Viața

Episcopul Emilian Birdaș a văzut lumina zilei la 23 noiembrie 1921 în Țara Lăpușului din Sudul Maramureșului.

S-a născut în comuna Rohia, județul Maramureș, dintr-o familie de agricultori. Era al șaselea copil al părinților săi, Simeon și Teodora, și singurul

⁹ Preot prof. dr. Mircea Păcurariu, Biserica Ortodoxă din Transilvania de la moartea lui Andrei Șaguna până în 1918, Istoria Bisericii Ortodoxe Române (I.B.O.R.), Institutul Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, p. 490.

băiat. Cele cinci surori ale sale au trecut la cele veșnice în plină tinerețe, iar la vârsta de 10 ani, murindu-i la scurtă vreme și părinții, unul după altul, rămânând orfan.¹⁰

Din botez, primise numele de Ioan. Părinții, mai ales mama sa, îl îndrumază de mic, pe calea frumoaselor învățături creștine, ce sădiseră în sufletul lui o mare dragoste față de Dumnezeu și față de oameni.

2. Formarea intelectuală

Astfel, după terminarea câtorva clase primare, atras de viața mănăstirească ce se crease la tânăra mănăstire „Sf. Ana”, ctitorită în anul 1925 de către preotul Nicolae Gherman; tânărul Ioan s-a îndreptat cu hotărâre către această mănăstire, în 1934, bătând sfios la poarta ei, cerând să fie primit acolo ca novice, pentru a învăța și a trăi în pravila monahală, viața mănăstirească. A fost primit cu multă dragoste părintească și duioșie de către vrednicul stareț de atunci, Gherontie Guțu-Basarabeanul; care s-a hotărât să facă din el un destoinic, la înălțimea cerințelor vremii spre folosul mănăstirii Rohia și al Sfintei noastre Biserici. În vremea aceea, ca urmare firească a grijii și interesului deosebit pe care le nutrea pentru învățatura teologică, tânărul novice a urmat Seminarul monahal de la mănăstirea Cernica.

Acolo a avut profesori distinși, în frunte cu directorul, Arhimandritul Cherasie Păunescu, cel care avea să devină mai târziu, vrednicul Episcop al Dunării de jos, ierodiaconul Firmilian Marin, devenit după aceea Mitropolit al Olteniei, și unul dintre distinșii ierarhi ai Bisericii noastre.¹¹

Aceștia au purtat o grijă deosebită tinerelor vlăstare monahale care creșteau aici. La această înaltă școală monahală, cu o frumoasă tradiție, îl trimitea starețul Gherontie Basarabeanul de la Rohia, pe tânărul frate Ioan Birdaș, a cărui voiciune de spirit, dragoste de viață monahală, și purtarea cuviincioasă îl impresionase în mod deosebit. Lucrul acesta s-a întâmplat în toamna anului 1936.

Datorită faptului că mănăstire „Sf. Ana” de la Rohia nu a mai avut posibilitatea să-l întrețină pe tânărul Ioan Birdaș la Seminarul Monahal de la Cernica, acesta a fost silit să-și întrerupă cursurile seminariale de acolo. Atunci el, din cauza acestei situații, s-a întors la Rohia, de unde în anul 1938 s-a înscris și a frecventat cursurile Școlii Profesionale din orașul Dej. Evenimentele anului 1940, Dictatul de la Viena, l-au găsit la Rohia.

Spre deosebire, de mulți alți preoți și călugări de la Rohia, care s-au refugiat peste Carpați, fratele Ioan Birdaș, a rămas acolo, asumându-și de bună voie toate îndatoririle față de legea strămoșească, în chip înțelept, în acele timpuri grele ale războiului.

¹⁰ Redacția, în M.A., Nr.1-3, 1976, p. 88.

¹¹ Ibidem.

Vremurile care au urmat l-au găsit alături de blândul și virtuosul coleg și stareț Nifon Matei, și de ierodiaconul Iulian Bolchiș, la care s-au mai alăturat fratele Ioan Chira, monahul Valerian Gurz și alții.

3. Treptele desăvârșirii duhovnicești

La 21 iulie 1941, a intrat în cinul monahal, primind cu această ocazie, la dorinta Starețului Nifon, numele de Emilian în amintirea Sfântului Emilian Mărturisitorul, prăznuit la 18 iulie; iar după aceea hirotonit, la 26 iulie ierodiacon și la 27 iulie ieromonah, de către venerabilul episcop Nicolae Colan al Clujului. În această calitate, noul ieromonah a administrat de la Rohia mai multe parohii lipsite de preoți din Nordul Transilvaniei; iar din 1942 a fost transferat la Mănăstirea „Sf. Ilie” din Toplița-Mureș, administrând și acolo mai multe parohii vacante din împrejurimi, și în același timp, făcând catehizație la școlile din jur.¹²

După eliberarea țării de sub jugul fascist, ieromonahul Emilian Birdaș, și-a reluat studiile întrerupte, din cauza împrejurărilor vitrege de dinainte, la Seminarul din Râmnicu Vâlcea, secția monahală, apoi la Seminarul „Nifon Mitropolitul” din București, unde și-a luat diploma de absolvire a Seminarului în 1948, avându-l ca președinte al comisiei pe Preasfinția Sa Iustin Moiescu. În această vreme s-a bucurat de simpatia părinților profesori, devenind prieten apropiat cu Aurel Garoescu, Prof. dr. Olimp Căciulă, unul din puținii eleniști pe care îi are ortodoxia românească.¹³

În timpul cât a urmat Seminarul la Râmnic, făcând parte din eparhia Râmnicului, a fost distins cu rangul de protosinghel, de către Episcopul Atanasie Dinică.

După terminarea Seminarului, între anii 1948-1952 a urmat cursurile Institutului Teologic de grad Universitar din București, unde și-a luat licența cu calificativul excepțional, bucurându-se de toată prețuirea profesorilor săi. În tot timpul studiilor a mai îndeplinit și unele ascultări ca: responsabil de internat la Școala de cântăreți de la Radu Vodă, iar pe timpul vacanțelor ca preot la Mănăstirea Călugăra-Oravița, stareț al Mănăstirii Martirii Neamului din Baia de Arieș, deservent la Catedrala Patriarhală, profesor la Școala Monahală a obștei patriarhale.¹⁴

În anul 1957 a fost chemat în funcția de vicar administrativ la Episcopia Romanului și Hușilor de Î.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, pe atunci Episcop al Romanului și Hușilor; și apoi sub oblăduirea Î.P.S. Mitropolit Dr. Iustin Moiescu al Moldovei și Sucevei, a desfășurat o rodnică și bogată activitate în acea Eparhie, timp de 6 ani.

¹² Ibidem, p. 89.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

II.1. ARHIMANDRIT LA ALBA IULIA

În anul 1958 a fost ridicat de către Sfântul Sinod la treapta de arhimandrit. Noi căi de activitate bisericească se deschideau însă înaintea Arhimandritului Emilian Birdaș. După venirea ca episcop titular la Episcopia Romanului și a Hușilor a Preasfințitului Partenie Ciopron, Arhimandritul Emilian Birdaș a fost numit ca superior al Catedralei Reîntregirii de la Alba Iulia. La venirea sa la Alba Iulia, marea Catedrală Ortodoxă de acolo a fost menită să veșnicească două evenimente de cea mai mare însemnătate din istoria Patriei noastre: Unirea Transilvaniei cu Țara-Mamă (1918) și reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române.

Greutățile de tot felul, pentru ca să se reînceapă acolo o viață bisericească plină de demnitate, se iveau din toate părțile și păreau de neînving. A trebuit multă stăruință, mult zăbucium, numeroase demersuri și o neobosită râvnă pentru ca în acest așezământ să înceapă o activitate cu adevărat ortodoxă și românească. Așadar noul conducător al Catedralei Reîntregirii a depus toată râvna și tot zelul ca să dea înfățișarea cuvenită importanței aceluiaș așezământ.¹⁵

Pe lângă alte preocupări cât timp a funcționat la Catedrala Reîntregirii de la Alba Iulia (1963-1973), Arhimandritul Emilian Birdaș, s-a îngrijit ca slujbele religioase să se săvârșească la Rohia și mai apoi la această catedrală, după rânduiala tradițională. Vizitatorii din țară, ca și cei din străinătate au rămas întotdeauna plăcut impresionați, nu numai de monumentul în sine al Catedralei, ci și de ordinea și curățenia desăvârșită care domnea în acel așezământ.

Paralel cu străduințele arătate mai sus, Arhimandritul Emilian, încă din primele zile ale sosirii sale în Alba Iulia, s-a întrebat:

„-Unde poate fi locul vechii Mitropolii a lui Mihai Viteazul? Și de îndată, a început colaborarea cu specialiștii Muzeului Regional, precum și cu prof. Al.Bădăuță, sprijinind cu fonduri bănești, începutul lucrărilor arheologice ce au scos la iveală locul acestui edificiu existent înainte de Mihai Viteazul și rectitorit de marele voievod”.¹⁶

Altă latură delicată și însemnată prin care și-a manifestată activitatea Arhimandritul Emilian Birdaș, în calitatea pe care a deținut-o la Alba Iulia în acei ani, a fost aceea a legăturilor cu celelalte culte și îndeosebi cu Biserica Romano-Catolică și cu conducătorii ei.

Munca atentă, cinstită și devotată a Arhimandritului Emilian Birdaș, a contribuit la stabilirea unei legături de cea mai aleasă prețuire și apropiere între Preasfinția Sa și Conducerea Bisericii Romano-Catolice.

¹⁵ Redacția, în M.A.,Nr.1-3, 1976, p. 90.

¹⁶ Ibidem.

II.2. EPISCOP-VICAR LA SIBIU

Colegiul Electoral Bisericesc a ales Episcop al Eparhiei Dunării de Jos, cu sediul la Galați, pe Preasfinția Sa dr. Antim Nica Târgovișteanul, Episcop-vicar patriarhal. Episcop al Ardealului, Ienopolei și Nălmăgiului a fost ales Preasfinția Sa dr. Visarion Aștileanu Rășinăreanu, Episcop-vicar la Mitropolia Ardealului. Pe de altă parte, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pe baza recomandărilor de rigoare și cu cercetarea canonică îndătinată, a ales următorii Episcopi-vicari:

- Înaltpreacuviosul Arhimandrit Roman Stanciu la Arhiepiscopia Bucureștilor, cu titlul Ialomițeanul;
- Înaltpreacuviosul Arhimandrit Emilian Birdaș la Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, cu titlul Rășinăreanu și
- Înaltpreacuviosul Arhimandrit Justinian Chira la Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, cu titlul Maramureșanul.

Hirotonirea întru arhieru a nou-alesului episcop-vicar al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu a fost programată pentru ziua de Duminică, 2 septembrie 1973, dar pregătirile rituale au început, după pravilă, în preseara acelei zile.

Sâmbătă, la 1 septembrie după săvârșirea Vecerniei, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, înțesată de preoți și credincioși, a avut loc așa-numita „Chemare a Iopsifului”, a candidatului la treapta arhieriei¹⁷.

În dangățul clopotelor, noul episcop-vicar al Arhiepiscopiei, Arhimandritul Emilian Birdaș, a fost condus la Catedrală de către Mitropolitul Nicolae al Ardealului, Arhiepiscopul Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului și Episcopul Vasile al Oradiei. Împreună cu înalții ierarhi și cu Iopsifiul se afla și Arhimandritul Iustinian Chira, nou-alesul episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului¹⁸.

Soborul preoților slujitori a întâmpinat pe înalții ierarhi în ușa catedralei. Primii doi preoți slujitori, Preacucernicul vicar arhiepiscopesc Traian Belașcu și Preacucernicul prof. dr. Grigorie Marcu, au prezentat înalților ierarhi Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, spre sărutare.

Iopsifiul a fost condus în altar, unde îmbrăcat cu epitrahil și felon, a rostit rugăciunile începătoare, a cădit și apoi a zis apolisul. Depunând felonul și epitrahilul, Iopsifiul s-a așezat în ușile împărătești, cu fața spre Apus. Preacucernicul vicar arhiepiscopesc Traian Belașcu, purtând în mâini o făclie aprinsă, a dat citire textului „Chemării” Înaltpreacuviosului Arhimandrit Emilian Birdaș la treapta arhieriei, pentru postul de episcop-vicar al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu. „Chemarea” se face

¹⁷ Redacția, în M.A., Nr. 9-10, 1973, p. 876.

¹⁸ Ibidem.

cunoscută tuturor, celor ce li se cuvine, că sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa sa din 11 iunie 1973, la propunerea Sinodului Permanent din aceeaşi zi şi în urma examinării canonice ce i s-a făcut, a ales pe Ipopsifiu în postul de episcop-vicar al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia şi Sibiu şi i-a acordat rangul ierarhic de arhieru, iar Consiliul de Stat de atunci, prin Decretul nr.385 din 10 iulie 1973, l-a recunoscut ca episcop-vicar al Arhiepiscopiei de acolo.¹⁹

Din jeţurile aşezate în locurile mai-înainte rânduite, înalţi ierarhi au ascultat citirea „Răspunsului” îndătinat, dat de Ipopsifiu, iar apoi s-a semnat legiuitul Proces Verbal. În „Răspuns”, Ipopsifiul arată că răspunde „cu multă smerenie şi frică de Dumnezeu acestei arhieresti chemări”şi primeşte „cu supunere greaua sarcină a arhieriei”. A exprimat apoi mulţumiri Patriarhului Justinian, Sfântului Sinod, precum şi Consiliului de Stat Înaltului Guvern, Preşedintelui Departamentului Cultelor, profesor Dumitru Dogaru, Mitropolitului Nicolae al Ardealului, Arhiepiscopului Teofil al Clujului şi Episcopului Vasile al Oradei pentru încrederea arătată, pentru participarea la efectuarea lucrărilor legale şi canonice împreunate cu săvârşirea aceluia act.²⁰

A doua zi, Duminică, 2 septembrie 1973, s-a săvârşit hirotonirea întru arhieru a noului episcop-vicar de către Nicolae Mitropolit al Ardealului, împreună cu Teofil Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului şi Episcopul Vasile al Oradei, înconjuţaţi de un sobor de slujitori bisericeşti alcătuit din: vicarul arhiepiscopesc Traian Belaşcu, pr. prof. univ. dr., Grigorie Marcu, vicarul eparhial dr. Vasile Costin (Oradea), consilierul eparhial Augustin Stanciu (Cluj), prot. stavr. Aurel Brumboiu (Făgăraş), ieromonahul Modest Murariu (Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia), prot. stavr. Ioan Vlad, prot. Ioan Boţocan, arhid. prof. univ. dr., Ioan Zăgrean şi arhid., Iosif Bolog, diacon Gheorghe Papuc, consilier arhiepiscopesc (Sibiu) şi diaconul Simion Felecan (Cluj). Răspunsurile liturgice au fost date de corul mixt al Catedralei mitropolitane, dirijat de Conf. univ. Gheorghe Şoima (având ca solişti pe diaconul asistent universitar Ioan Popescu şi doamna Silvia Radu)²¹. După ce s-a încheiat Sfânta Liturghie arhierescă s-a desfăşurat, în continuare, Solemnitatea instalării Episcopului-vicar Emilian Răşinăreanu. Instalarea a fost săvârşită de către Mitropolitul Nicolae Mladin al Ardealului. Solemnitatea instalării a fost cinstită cu prezenţa prof. Gheorghe Nenciu, vicepreşedintele Departamentului Cultelor şi a reprezentanţilor organelor de stat locale. În prezenţa participanţilor la Sfânta Liturghie arhierescă, înalţii ierarhi liturghisitori ies în faţa uşilor împărăteşti ale altarului. Pe solee, Vicarul-arhiepiscopesc Traian Belaşcu dă citire Actului de Hirotonire şi apoi prezintă Mitropolitului Nicolae Mladin al

¹⁹ Ibidem, p. 877.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem .

Ardealului, cârja arhierescă rânduită canoniceste noului episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, în vreme ce arhidiaconul Iosif Bolog pronunță formula rituală: „Toiagul puterii, toiag va trimite ție Domnul din Sion...”, iar Mitropolitul Nicolae al Ardealului a înmănat Episcopului-vicar Emilian Rășinăreanul cârja arhierescă spunând: „Primește cârja aceasta, ca să păstorești turma lui Hristos cea încredințată Ție. Celor ascultători să le fie prin Tine, toiag de reazim și întărire, iar pentru cei nestatornici și neascultători să o folosești ca toiag de cercetare, toiag de îndreptare”²².

Promovarea Arhimandritului Emilian Birdaș, ca Episcop-vicar pe lângă Arhiepiscopia Ortodoxă Română de la Sibiu a fost pentru toți aceia care cunoșteau îndeaproape viața, strădaniile și meritele noului promovat, o recunoaștere unanimă a calităților și capacităților sale de bun organizator.

Cu ocazia instalării Preasfinției Sale în noul post în care fusese chemat, la 2 septembrie 1973, Preasfinția Sa, după o slujire neîntreruptă plină de râvnă și zel de circa 40 de ani în slujba Bisericii, mărturisea tuturor celor care au luat parte la instalare: „Experiența dobândită în decursul acestei activități, nădăjduiesc că va fi pentru mine o bună călăuză în noua muncă ce mă așteaptă. Ea mă îndeamnă să păstrez cu sfințenie unitatea de credință strămoșească, să arăt grijă față de biserici și mănăstiri, să cultiv raporturi frățești cu slujitorii și credincioșii celorlalte culte din țara noastră, să sprijin toate acțiunile obștești din Patria noastră și să particip activ la instaurarea păcii între oameni, după porunca Mântuitorului-Domnul păcii: Care ne-a încredințat slujirea împăcării (II Cor.5,18)”²³. Programul de activitate, Preasfinția Sa l-a urmărit îndeaproape, tot timpul cât a funcționat ca Episcop-vicar la Arhiepiscopia Sibiului, făcând vizite canonice în nenumărate parohii din cuprinsul ei, și găsindu-se deseori în mijlocul credincioșilor și clerului din Arhiepiscopie, pe care l-a îndrumat spre o susținută activitate pastorală și socială.

Deosebit de activ în toate problemele care au privit activitatea Preasfinției Sale ca Episcop-vicar, Preasfinția Sa a fost tot timpul un ajutor de mare folos Mitropolitului său, în conducerea treburilor Eparhiei. Căci, Episcopul-vicar Emilian Birdaș Rășinăreanul, datorită îndelungatei sale experiențe pastorale și administrative, venea de fiecare dată, în orice problemă, cu soluții realiste și clarvăzătoare, menite să ridice prestigiul Sfintei Biserici, și să aureoleze tot mai mult scaunul mitropolitan al Ierarhului său, scaun pe care păstorisără în trecut atâția și atâția ierarhi de seamă, ale căror nume au intrat demult în istoria Bisericii și țării noastre²⁴. În această treaptă, Episcopul Emilian va cunoaște nemijlocit starea de degradare și ruină a bisericilor din județele Alba, Mureș și Harghita, precum și declinul vieții religioase din aceste zone.

²² Ibidem, p. 882.

²³ Redacția, în M.A., Nr. 1-3, 1976, p. 91.

²⁴ Ibidem .

În toată activitatea sa, desfășurată pe toate laturile vieții bisericești și patrio-otice, Episcopul Emilian Birdaș nu a pierdut din vedere nici măcar o clipă din preocupările cărturărești iar în foarte multe împrejurări a mânuit și condeiu, colaborând, cu articole istorice și de teologie, cu studii, cu predici și cu îndrumări de viață din practică creștinească, la revistele teologice și bisericești. Dintre toate articolele publicate, amintim: Originea istorică a voturilor monahale (în rev. „Glasul Bisericii”, nr. 9-10, 1954, p.511-523); Stavropighia în Dreptul Bisericesc (rev. „Glasul Bisericii”, nr.3-4, 1955); Despre buna rânduială (în rev. „Glasul Bisericii”, nr.10-11, 1957); În legătură cu viața în Hristos (în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr.1-2, 1959). La Duminica Rusaliilor (în rev. „Glasul Bisericii”, nr.4-5, 1957); Postul Mare (în rev. „Glasul Bisericii”, nr.3,1957); Sfințenia vieții preotului (în rev. „Glasul Bisericii”, nr. 6-7, 1957); Aniversarea a 22 ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania (în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 9-10, 1971); Cuvânt la praznicul Cuvioșilor Mărturisitori Visarion, Sofronie și Nicolae Oprea (în rev. „Mitropolia Ardealului”, nr. 9-10, 1970); intitulăți Stâlpi ai dreptei credințe în lucrarea: Ieșit-a semănătorul (în rev. „Mitropolia Banatului”, Timișoara, 1974, p. 301-309)²⁵.

O activitate publicistică remarcabilă a avut-o Episcopul Emilian Birdaș, și ca Episcop-vice la Sibiu, unde a publicat în „Îndrumătorul Bisericesc” din anul 1974, Sfinți români ortodocși din Transilvania, p. 51-56; iar în „Îndrumătorul Bisericesc” din anul 1975, Despre Sfânta Liturghie; la bilunarul „Telegraful Român”, în paginile căruia a publicat o serie de articole cum sunt: Îndrumări cu privire la iluminatul în Biserică („Telegraful Român”, nr. 11-12, 1975, p. 3); Date despre organizarea bisericească a românilor transilvaniei înainte de Mihai Viteazul („Telegraful Român”, nr. 15-16, 1975, p.3); Date despre construirea Catedralei Mitropolitane de la Alba Iulia ctitoria lui Mihai Viteazul („Telegraful Român”, nr. 19-20, 1975, p.3); Județul Alba cinstire la un popas de două milenii și 375 de ani de la unirea celor trei țări românești sub marele voievod Mihai Viteazul („Telegraful Român”, nr. 23-24, 1975, p.1-3); Datoria ceasului de față („Telegraful Român”, nr. 27-28, 1975, p.1); Date despre locul unde a fost amplasată Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei înainte de Mihai Viteazul și Catedrala ctitorită de marele în 1597 după harta Lt. Col. ing. G.M. Viscinti din 1711 („Telegraful Român”, nr. 29-30, 1975, p.3-4); O plecare timpurie - Arhimandritul Dometie Manolache („Telegraful Român”, nr. 35-36, 1975, p.1-2); Necrolog: Justin Sava („Telegraful Român”, nr.11-12, 1974, p.4)²⁶.

Tot în timpul activității de la Sibiu, apare și În dreptarul Ortodox, cuprinzând rugăciunile zilei, trebuitoare oricărui creștin ortodox, precum și rânduiala

²⁵ Ibidem, p. 92.

²⁶ Ibidem.

Sfinte Liturghii, Viețile și slujbele, Acatistele Sfinților români din Transilvania, lucrare apărută din inițiativa și sub îngrijirea directă a Preasfinției Sale. Preasfinția Sa, legat ființial de bimilenara cetate a Alba Iuliei, cu gloriosul ei trecut, cu pagini zbuciumate de istorie, a căutat în câteva studii să evoce unele aspecte nepieritoare din istoria acesteia.

Astfel a publicat broșura: O prestigioasă aniversare a Bisericii Ortodoxe Române, al cărui inedit lucru este evidențiat de tabelul cronologic al citorilor episcopi și mitropoliți ai Transilvaniei.

Pe linia acestor preocupări legate de trecutul Alba Iuliei, Preasfinția Sa a scris și o altă documentară lucrare: Alba Iulia, oraș bimilenar, monografie ce evocă cu un vibrant sentiment patriotic, trecutul românesc și creștinesc al acestor meleaguri, origini, frământări și împliniri ce-și găsesc trăinicia în înfăptuirile din zilele noastre.

În tot timpul vicariatului său la Sibiu, Episcopul Emilian Birdaș, prin faptul că Arhiepiscopia de acolo purta numele de Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, a considerat, pe bună dreptate activitatea sa de acolo, ca o prelungire normală a lucrării de la Alba Iulia și a căutat, cu tot dinadinsul, să pună în toate treburile bisericești, aceeași râvnă, același zel și aceeași pasiune pe care le depusese cu sprijinul modestului sobor al preoților și credincioșilor din Alba Iulia.

II.3. EPISCOP DE ALBA IULIA

La propunerea Sfântului Sinod, în frunte cu Președintele său, Patriarhul Justinian, Adunarea Națională Bisericească a votat modificarea articolului 5 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, procedură prin care refacerea Episcopiei ortodoxe române de Alba Iulia era pornită pe drumul înfăptuirii.

Hotărârea Adunării Naționale Bisericești a fost aprobată prin Decretul Consiliului de Stat nr.126 din 27 octombrie 1975.

A fost un moment istoric de culme pentru Biserica Ortodoxă Română din Transilvania: după 275 de ani de la dispariția ei silnică, în împrejurări a căror evocare este dureroasă prin ea însăși, Episcopia ortodoxă română de Alba Iulia era rechemată la o viață nouă, având reședința de odinioară în municipiul Alba Iulia de astăzi; și exercitând jurisdicție bisericească asupra parohiilor ortodoxe române din cuprinsul județelor Alba (cu protopopiatele Alba Iulia, Aiud și Câmpeni), Mureș (cu protopopiatele Luduș, Reghin, Sighișoara și Târgu Mureș) și Harghita (protopopiatul Miercurea Ciuc)²⁷.

Sub conducerea Mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului, instituit de Sfântul Sinod locotenent de episcop al Alba Iuliei, până la alegerea titularului refăcutei eparhii, s-a constituit Adunarea Eparhială și s-au îndeplinit lucrările

²⁷ Redacția, în M.A., Nr. 1-3, 1976, p. 24.

administrative bisericești impuse de noua situație. După toate acestea, Arhipăstorul Nicolae a socotit că sosise vremea să se rânduiască Episcopiei ortodoxe române de Alba Iulia canonicul ei chiriarh. La rugămintea Mitropolitului Nicolae al Ardealului, Patriarhul Justinian, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, pe temeiul articolului 30, litera g și articolul 130 din Statul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române, cu adresa nr.18.403/ 1975, a convocat Colegiul Electoral Bisericesc pentru alegerea Episcopului ortodox român al Alba Iuliei, pe data de 14 decembrie 1975, ora 13, în sala sinodală a Palatului Patriarhal din capitala țării²⁸.

Alegerea întâiului Episcop ortodox român al refăcutei Episcopii de Alba Iulia s-a făcut dimineața, la ora 9, în Paraclisul Palatului Patriarhal, un sobor de preoți și diaconi, având în frunte pe Arhiereul-vicar Eftimie Bîrlădeanul (Roman), a săvârșit o Doxologie (Te-Deum). După aceea, alegătorii au trecut în sala festivă a Palatului Patriarhal.

O delegație a Colegiului Electoral Bisericesc a invitat apoi pe Patriarhul Justinian, Președintele Sfântului Sinod, ca împreună cu reprezentantul Onoratului Guvern al Republicii Socialiste România (de atunci), Domnul Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor – însoțiți fiind de Mitropoliți, Arhiepiscopi, Episcopi, Episcopi-vicari, membri ai Sfântului Sinod, precum și de Domnii Directori din Departamentul Cultelor, Eugen Munteanu și Ion Emil Lungeanu – să binevoiască a luat parte la lucrările Colegiului Electoral Bisericesc. La intrarea în sală au fost întâmpinați cu aplauze călduroase²⁹.

Ocupând scaunul prezidențial, Patriarhul Justinian a enunțat obiectul lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc, rugând pe Dumnezeu și făcând urări ca ele să se desfășoare potrivit prevederilor statutare, cu rod îmbelșugat. După aceea, Preafericirea Sa, potrivit orânduielilor în vigoare, a încredințat conducerea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc, Mitropolitului Nicolae Mladin al Ardealului.

Făcându-se apelul nominal, se constată prezența corespunzătoare a membrilor Colegiului

Electoral Bisericesc; încât acesta putea să treacă la împlinirea programului pentru care a fost convocat.

În continuare, Mitropolitul Nicolae a arătat însemnătatea actului ce urma a se săvârși: Alegerea întâiului Episcop al refăcutei Episcopii ortodoxe române de Alba Iulia. Este un act care se încadrează în atmosfera evenimentelor bisericești din noiembrie 1975, 50 de ani de la înființarea Patriarhiei Române, când Sfântul Sinod a hotărât ridicarea la rangul de Arhiepiscopie a Episcopiei Dunării de Jos cu titlul de Arhiepiscop al Tomisului și Dunării de Jos cu un

²⁸ Ibidem, p. 25.

²⁹ Ibidem.

episcop-vicar la Constanța și refacerea Episcopiei de Alba Iulia, localități cu un bogat trecut istoric-bisericesc³⁰.

Alba Iulia este orașul de care se leagă momente însemnate din istoria poporului român și a Bisericii ortodoxe din Transilvania. Alba Iulia a fost cetatea unității românești din momentul în care Mihai Viteazul a realizat la 1600 unitatea celor trei țări românești. Alba Iulia a devenit în continuare simbol al năzuințelor și luptelor pentru realizarea deplină a unității naționale și bisericești.

S-a trecut apoi la efectuarea operației votării. Fiecare membru al înaltului for electiv și-a exprimat voința prin vot direct și secret. În aplauzele tuturor, Patriarhul Justinian introduce în urmă primul buletin de vot. Preafericirea Sa este urmat apoi de către toți ierarhii prezenți, membri ai Sfântului Sinod. Aplaudați călduros, votează apoi reprezentanții (delegații) înaltelor autorități de Stat. Votarea continuă în aceeași dispoziție înălțătoare cu ceilalți membri ai Colegiului Electoral Bisericesc.

Se procedează apoi la numărarea buletinelor de vot. Primul buletin poartă numele Episcopului-vicar Emilian Birdaș Rășinăreanul, al Arhiepiscopiei Sibiului. La sfârșit, se constată că Episcopul-vicar Emilian a întrunit unanimitatea voturilor exprimate.

Președintele Colegiului Electoral Bisericesc, Nicolae Mitropolitul Ardealului, pe temeiul rezultatului votării, proclamă ales ca Episcop al refăcutei Eparhii ortodoxe române de Alba Iulia pe Emilian Birdaș Rășinăreanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, felicitându-l călduros, în aplauzele tuturor. Nou alesul Episcop este felicitat apoi de către Patriarhul Justinian, care-l îmbrățișează călduros. Cu aceeași cordialitate, Preasfinția Sa este felicitat și îmbrățișat frățeste, cu căldură sufletească, de către toți ierarhii, membri ai Sfântului Sinod.

Nou alesul Episcop al Alba Iuliei primește, de asemenea, cu emoție și recunoștință, felicitările reprezentanților organelor de Stat, în frunte cu Domnul Gheorghe Nenciu, Conducătorul Departamentului Cultelor.

³⁰ Ibidem.